

Od starých bizoních dnů po rezervaci

Popsat kompletní historii a vývoj písni a tanců indiánů Severní Ameriky by obsáhlo nekonečné množství Doteků. Snad vám postačí toto stručné čtení, které vám umožní proniknout do světa indiánských tanců.

Indiáni Severní Ameriky mají bohatou zásobárnou písni a tanců, kterou si předávají z generace na generaci. Během 19. století utrpěla indiánská kultura díky snaze "neindiánské populace" značnou újmu. Zřizování rezervací, ničení kultury, ohradů a tradic, se odrazilo nenávratně na jejich přirozeném životě. Mizely písni i tance spolu s osobitými kostýmy. Zbyly jen vzpomínky na "staré bizoní dny", pobavení pro turisty či vystupování ve Wild West Show Buffalo Billa - díky němuž mohli lidé jak v Americe, tak v Evropě zhlednout útržky ze zlaté éry divokého Západu. Přesto, přes všechny útrapy života v rezervacích se jejich kulturní bohatství dochovalo dodnes, i když v trochu pozmněné formě.

Tenkrát na pláních

Každé léto, když většina kmenů z plání pořádala slavnosti, při nichž se všechny spolky, klany, jakož i všichni příbuzní sešli, aby obnovili své kmenové svazky, vznikaly první tanční slavnosti. Ty bývaly často největší společenskou událostí roku, které množstvím slavnostních tanců spojovaly jak jednotlivce, tak dušovní a válečnické spolky. A jestliže se původně slavnosti musely držet velmi přesného protokolu diktovaného náčelníky, klanovými vůdcí či svatými muži, v té době byly tance vlastnictvím jednotlivců, kmenů, spolků, klanů a rodin. K jejich rozšíření docházelo právě pořádáním mezikme-

Grass
dancer
1888

Oglalšky
válečník

nových slavností. Tim se tance rozšírovaly i mezi jiné kmény a vytvořily se tim základy pro první původní "wacipi" (čti vačipí), což je původní lakotský výraz pro tance.

Omaha

Tance, oblečení a rituály, které jsou základem pro současné "wacipi" - pow-wow a obřady se nazývají "tanec Omaha", protože byly přijaty pravděpodobně od kmene Omahů nebo Ponků, kolem roku 1860.

Když měl jeden šaman vizi o zvláštním tanci. Požádal o rozhlídku typu jako taneční parket. Nejprve vyrobil headroach (ozdoba hlavy), poté pštšalku, pak leginy a nakonec crow belt (taneční ozdobu z per, která se upevnovala k pasu). Když bylo vše připraveno, uspořádala se hostina. Šaman zapálil sladkou trávu a pak bral věc za věci do ruky a vysvětloval její význam a užití. Každý byl pozván k této proceduře. Pak všichni tancovali tak, jak si šaman přál. Pak jim řekl, že půjdou do boje a budou mít některou z těchto věcí, ty je ochrání před zraněním. A pokud budou mít nějaké přání, tak se jim splní. Druhý den se všichni opět sesíli, aby se podívali na tu zvláštnost. Bylo vysláno deset mužů, z nichž každý obdržel buď leginy, nebo headroach nebo crow belt. Připravovali se na boj, tan-

Tradiční tanečník kolem roku 1900

Vyří ponč ozdobené zrcátky:
po náprsenkách z kostic to byl další
z oblibených tanečních doplňků.

Manžety:
Kostým doplňovalo mnoho
korálkových a quillových výšivek.

Rolničky:
dělají hluku. Ty pomáhají
kontrolovat rytmus tance.

Chlupy horské ovce:
Připomínají jistý krok jakým se po-
hybuje tato zvířata po skalách. Drívě
se používala jelén kopýta.

šaman řekl: "Dobře, budeš raněn a na toto místo si připneš rolničku." Vše se splnilo, tento bojovník byl raněn a při dalším tancování měl na noze přivázánou rolničku. Stalo se to populární a mnoho dalších chtělo být zraněno. Takže po několika válečných výpravách bylo mnoho bojovníků obvázané rolničkami. Ti, kteří získali nějaké skalpy, měli svolení k tomu, aby používali nůž při jídle u obřadu.

Tento šaman, když byl už velice starý, že už nemohl dálé vésti obřady, si zavolal svého nástupce. Tomu vysvětil, že všechny insignie byly propůjčeny hromem. Dále mu přikázal, aby pokračoval ve všem, co on započal a hlavně ně neměnil kromě případu, že dostane nějakou vizi. Brzy na to zemřel. Nový šaman nastoupil a měl vizi, po ní došlo k páru změnám. Tu však uhodil do tanečníku blesk a několik jich zabil. Od nového se tedy upustilo, při dalším tanci však opět blesk udeřil znova a zase si vzal s sebou několik bojovníků.

Tak se náčelník rozhodl a obětoval v horách tabák a od té doby už k ničemu takovému nedošlo.

Nyní může kdokoli nosit headroach či crow bustle, moc se na stará pravidla nehledí.

Hlavním důvodem, proč muži, mladí muži, chlapci, ženy a dívky tančí tanec "Omaha wacipíki", je získání uspokojení. Výpravné kostýmy,

1 nebo 2 orlí pera:

značí symbolizují medicinmana uprostřed ohně, který symbolizuje léčivou vizi, z které se zrodil tanec a obřad.

Headroach: připomíná uhlazenou hřívou koně. Ten jediný se zachoval až do dnešní doby. Byl většinou červeně zbarvený - znázorňující ohně.

Crow bustl: vrani páš

Jako celek reprezentovalo bitevní pole. Dvě dlouhá pera (rohy) představovala bojovníky. Ten nalevo přítele (blíže k srdci), ten napravo nepřítele. Kořeské žině na konci rohů pak skalpy obou bojovníků. Růžice peří představovala slyp trčící z padlých bojovníků. A ostatní peří znázorňuje peří třepetajících se nad bitevním polem, jak nad nim poletovali ptáci.

Některá klíčová data, která dala podnět k vývoji tanců a vedla k současným pow-wow

1830 - zřizování rezervací, zákon o přesídlování indiánů

1833 - premiéra představení "Wild West Show" Buffalo Bill. Indiáni prezentují svou kulturu na pódium Ameriky a Evropy. (Show trvá až do roku 1907)

1860 - příchod tance Omaha. Tanec se mění z náboženského, věnovaného uzdravování, na dramatický, výrazový spojovaný s válečnictvím

1870 - objevuje se nová umění a zvyklosti

1880 - tímto rokem začíná největší koncentrace výšivek z korálků a tanečních kostýmů

1890 - se objevuje populární "crow belt" - vrani páš, jedna z prvních tanečních ozdob, používaná dodnes (upevňovala se k pasu)

1900 - taneční pásy a standardní součásti oblečení jsou již běžnou záležitostí
do roku 1920 - se tance považují za společenské setkání, zábava pro turisty a útržky ze "starých dnů", po té dostávají soutěžní podobu objevuje se králičí a fešácký tanec

1920 - 1935 - populární období pro siouxské tance

začátek 30. let - fenomén tanečních soutěží se projevuje i na severních pláních
do roku 1950 - se používá pro taneční slavnosti staré lakotské slovo waciipi (čti wačípi) - tance

od roku 1950 - zaveden běžný termín používaný oklahomskými indiány pro druh události, ve které se tanec objevuje: pow - wow

60. léta - příchod některých nových tanců v **70. letech** - pokus o navrátení starého výrazu waciipi

konec 80. let - cestují účastníci pow - wow stále dálé a častěji než kdysi předtím

80. a 90. léta - inovace tanečních kostýmů dosahuje největšího rozsahu a taneční slavnosti se stávají znovuobrozením indiánské kultury a identity.

které vystavují na obdiv, podtrhují pohyb rukou, nohou, trupu i celého těla. Když tančíte, bude vám dobré a nebude vás myslit na nic špatného.

Něco o kostýmech

Inovace kostýmů a propriet s nimi spojených používaných k tancům prošla 150letým vývojem. Takže jestli se v počátku tančilo jen s trsem trávy za opaskem, v současné době je tanečník doslova zavalen doplňky. Ale každá součást kostýmu mála a má neustále svoje opodstatnění a význam. Vše souviselo se vším. Protože kostým nebyl v žádném případě uniformou, byly zde různé kombinace nezbytných doplňků včetně doma vyroběných koší a legín. Důležité je, že původní kostým byl minimální ve srovnání s kostýmy nošenými po přelomu století.

Shrnutu: vlastně ty nejmalebnější kostýmy, které dělají "indiáni indiána" hlavně v našich očích, vznikly po roce 1890. V tomto roce se objevuje větší množství čelenek z orlich per, tanečních rekvizit a barev a díky fotografům a sběratelům folkloru se jich dochovalo nepřeberné množství.

Rekonstrukce kostýmu tanečníka - kožený model (kolem roku 1900)

Kožené leginy a kožená košile vše zdobeno korálkovou výšivkou, látková bederka - vzadu dlouhá - vpředu krátká, zdobená barevnými stuhami. V ruce dýmka a dýmkový vak. Na krku jednoduchý "límec": pruh vydří kožešiny s mušlí a z ní visící stuhá. Na čelence dvě korálkové rozy a páška.

Ze stran visí hranostají kožešinky. Závěs z orlích per slypá až na zem.

Rekonstrukce kostýmu tanečníka - látkový model (kolem roku 1900)

Látková košile a leginy s korálkovými pásy. Bederka je z odbarvené vlněné látky, ozdobena quillem (ursoními ostny) na okraji, barevnými stuhami, mosaznými plíšky a kovovými třásněmi. Vesta je celovyšvaná korálky. Na hlavě tradiční "headroach" s dvěma orlinskými perami, která byla uchycena v koštěném spredru (rozhazovací). Pásy na pažích a manžety jsou z mosazného plechu. Náušnice - běžné z knofliků. Na krku hedvábný šátek.

Kolem kolena dva pásky rolníček, náramenní páš je vyroben z jednotlivých kocíků protkaných mosaznými korálky. Malovaný tváře bylo velmi obvyklé. Kostým samozřejmě doplněn i taneční "crow bustle".

Jak je vidět na těchto popisech tanečníků - indiáni dokázali využít opravdu vše, co jim přišlo do rukou od bílých bojovníků. Jsou známé i případy, kdy používali kalhoty pod kolena s vysokými punčochami, dámské i pánské hedvábné slunečníky a jiné doplňky.

Dlouhou dobu byly tanče z větší části záležitostí mužů. Ženy tu nehrály zas až tak velkou roli od 50. let, kdy se na tanečních slavnostech objevovaly nové tanecné style, získávaly i ženy svůj prostor. Ale o tom až v příštím čísle Doteku.

Číkala

Prameny:

William K. Powers: Inovace v lakotských pow - wow kostýmech
 Denis Zotmigh: Historie a vývoj pow - wow